

REFERENTIELIJST

Bij de diverse kennisproducten staan titels van schriftelijke bronnen vermeld. Hieronder staan, per kennisproduct, de volledige referenties vermeld. Internetpagina's zijn niet vermeld in deze lijst. Deze zijn bij de kennisproducten te bezoeken via de directe koppelingen naar de betreffende pagina's.

Aandachtspuntenlijst

Bijl, R., & Rutjes, M. (2013). *Bundel Opleiden en Leren ouder wordende cliënt in de gehandicaptenzorg; Samenvatting en duiding van actuele informatie voor scholing en opleiding*. Hf. 15. Utrecht: Kennisplein Gehandicaptensector.

Actiwatch

Evenhuis, H. M. (Ed.). (2014). *Gezond ouder met een verstandelijke beperking. Resultaten van de GOUD-studie 2008 - 2013*. Par. 3.7. Wetenschappelijk rapport. Rotterdam: Erasmus MC.

Advance care planning

Wagemans, A. M. A., & Van Wijmen, F. C. M. (2014). Advance care planning: Proactief medisch beleid bij mensen met een verstandelijke beperking. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 158, [A8433].

Wagemans, A. M. A. (2013). *The process of end-of-life decisions regarding people with intellectual disabilities*. Maastricht: UPM.

Belevingsgerichte zorg

Barton, N. M., & Wright, P. (2003). Validation therapy for dementia. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, Art. No.: CD001394. DOI: 10.1002/14651858.CD001394(3).

Barton, N. M., & Wright, P. (2003). Validation therapy for dementia. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, Art. No.: CD001394. DOI: 10.1002/14651858.CD001394(3).

Feil, N. (2004). *Validation*. Dwingeloo: Kavanah.

Finnema, E., Dröes, R. M., Ettema, T., Ooms, M., Adèr, H., Ribbe, M., & van Tilburg, W. (2005). The effect of integrated emotion-oriented care versus usual care on elderly persons with dementia in the nursing home and on nursing assistants: A randomized clinical trial. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 20(4), 330-343. doi: 10.1002/gps.1286

Schrijnemaekers, V. J. J. (2002). *Effects of emotion-oriented care in homes for the elderly*. Maastricht: Proefschrift Universiteit Maastricht.

Schrijnemaekers, V. J. J., van Rossum, E., Candel, M., Frederiks, C. M. A., Derix, M. M. A., Sielhorst, H., & van den Brandt, P. A. (2003). Het effect van belevingsgerichte zorg op ouderen met cognitieve stoornissen en gedragsproblemen in verzorgingshuizen. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, 34(4), 151-161.

Van der Kooij, C. H. (2014). *Wil je wel in mijn wereld komen? Belevingsgericht begeleiden van mensen met een verstandelijke beperking in de levensfase van het ouder worden*. Apeldoorn: Zorgtalentproducties.

Brochure Dementie bij mensen met een verstandelijke handicap

Bijl, R., & Rutjes, M. (2013). *Bundel Opleiden en Leren ouder wordende cliënt in de gehandicaptenzorg; Samenvatting en duiding van actuele informatie voor scholing en opleiding*. Hf. 9. Utrecht: Kennisplein Gehandicaptensector.

Maaskant, M. A., & Schuurman, M. I. M. (2012). Dementie bij mensen met een verstandelijke handicap. Brochure voor verwanten en professionele ondersteuners. Utrecht: Kennisplein Gehandicaptensector.

Schuurman, M. I. M., & Maaskant, M. A. (2012). Aandachtpuntenlijst Ondersteuning aan dementerende mensen met een verstandelijke handicap. Utrecht: Uitgave van het Kennisplein Gehandicaptensector

Competentiegericht begeleiden

Haspels, M., Hemminga, Y., & Haak, M. (2015). Competentiegericht begeleiden van kwetsbare mensen. Methodeboek maatschappelijke opvang. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Dementia Care mapping

Barbosa, A., Lord, K., Blighe, A., & Mountain, G. (2017). Dementia care mapping in long-term care settings: A systematic review of the evidence. *International Psychogeriatrics*. doi: 10.1017/s1041610217001028

Chenoweth, L., King, M. T., Jeon, Y.-H., Brodaty, H., Stein-Parbury, J., Norman, R., . . . Luscombe, G. (2009). Caring for Aged Dementia Care Resident Study (CADRES) of person-centred care, dementia-care mapping, and usual care in dementia: A cluster-randomised trial. *The Lancet Neurology*, 8(4), 317-325. doi: 10.1016/s1474-4422(09)70045-6

Ervaringsordeningen

Timmers-Huigens, D. (1998). Mogelijkheden voor verstandelijk gehandicapten. Maarssen: Elsevier/De Tijdstroom.

Glasgow Angst Schaal voor mensen met een Verstandelijke Beperking (GAS-VB)

Evenhuis, H. M. (Ed.). (2014). Gezond ouder met een verstandelijke beperking. Resultaten van de GOUD-studie 2008 - 2013. Wetenschappelijk rapport. Hf 6.2. Rotterdam: Erasmus MC.

Gentle Teaching

Van de Siepkamp, P. (2014). Gentle Teaching. In B. Twint & J. De Bruijn (Eds.), *Handboek verstandelijke beperkingen; 24 succesvolle methoden* (pp. 229-246). Amsterdam: Boom.

Gezond ouder met een verstandelijke beperking (GOUD-studie)

Evenhuis, H. M. (Ed.). (2014). Gezond ouder met een verstandelijke beperking. Resultaten van de GOUD-studie 2008 - 2013. Wetenschappelijk rapport. Rotterdam: Erasmus MC.

Herkennen van pijn

Werkgroep V&VN. (2015). Multidisciplinaire richtlijn Signaleren van pijn bij mensen met een verstandelijke beperking. Utrecht: V&VN.

Heijkoop Methode

Heijkoop, J. (1995). *Vastgelopen; Anders kijken naar mensen met een verstandelijke beperking en probleemgedrag*. Amsterdam: Boom Nelissen.

Heijkoop, J. (2015). *Ontdekkend Kijken; Basisboek Methode Heijkoop*. Heusden: Heijkoop Academy.

LACCS

Schuurman M. De toepassing van LACCS in de zorg en ondersteuning aan mensen met ernstig meervoudige beperkingen. Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan mensen met verstandelijke beperkingen 2017, 2, 140-144.

Levensverhalen en Multi-sensory Storytelling

Beijk, T. (1997). Het levensverhaal van mensen met een verstandelijke handicap. Hoe krijgen we het op schrift. Hoe laten we het verder leven. Dwingeloo: Kavanah.

Van Beek, F., & Schuurman, M. (2007). Werken met levensverhalen en levensboeken. Praktische handleiding voor hulpverleners. Houten: Bohn, Stafleu, van Loghum.

Van Oosterhout, A., Spit, T., & Van de Wouw, W. (1998). Mensen met een verhaal. Een narratief-pastorale benadering van mensen met een verstandelijke handicap. Hoevelaken: SGO.

Ten Brug, A., van der Putten, A., Penne, A., Maes, B., & Vlaskamp, C. (2012). Multi-sensory Storytelling for Persons with Profound Intellectual and Multiple Disabilities: An Analysis of the Development, Content and Application in Practice. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 25(4), 350-359. DOI: 10.1111/j.1468-3148.2011.00671.x

Methode 'Respectvol en methodisch begeleiden van oudere en dementerende mensen met verstandelijke beperkingen' / Methode Urlings

Urlings, H. F. J. (2016). Respectvol en methodisch begeleiden van oudere en dementerende mensen met verstandelijke beperkingen. Landgraaf: UBD.

Urlings, H. F. J. (2014). Methode Urlings. In B. Twint & J. De Bruijn (Eds.), Handboek verstandelijke beperkingen; 24 succesvolle methoden (pp. 329-307). Amsterdam: Boom.

Omgevingszorg

Bijl, R., & Rutjes, M. (2013). Bundel Opleiden en Leren ouder wordende cliënt in de gehandicaptenzorg; Samenvatting en duiding van actuele informatie voor scholing en opleiding. Hf. 8. Utrecht: Kennisplein Gehandicaptensector.

Van der Plaats, A., & Kits, D. (2014). De dag door met dementie. Gorkum: Kroese Kits Uitgeverij.

Verbraeck, B., & Van der Plaats, A. (2008). De wondere wereld van dementie. Amsterdam: Reed Business.

Ondersteuning bij sterven

Bijl, R., & Rutjes, M. (2013). Bundel Opleiden en Leren ouder wordende cliënt in de gehandicaptenzorg; Samenvatting en duiding van actuele informatie voor scholing en opleiding. Hf. 5. Utrecht: Kennisplein Gehandicaptensector.

Maaskant, M., Meeusen-van de Kerkhof, R., Van Bommel, H., & Van de Wouw, W. (2008). Steun bij het sterven. Markant Kenniskatern (9), 8-10.

Meeusen-van de Kerkhof, R., Van Bommel, H., Van de Wouw, W., & Maaskant, M. (2001). Kun je uit de hemel vallen? Beleving van de dood en rouwverwerking door mensen met een verstandelijke handicap. Utrecht: LKNG.

Seijdel, K. Recensie van 'Kwijf, Verlies bij mensen met een verstandelijke handicap' in Tijdschrift Geestelijke Verzorging 2015.

Van Bommel, H., Maaskant, M., Meeusen, R., & Van de Wouw, W. (2014). Kwijf! Verlies bij mensen met een verstandelijke handicap. Veldhoven/Echt: Severinus/Pergamijn.

Oplossingsgericht werken

Roeden, J. (2012). De oplossingsgerichte begeleider, een gids voor oplossingsgericht werken in de verstandelijk gehandicaptenzorg. Schoorl: Uitgeverij Pirola.

Roeden, J. (2012). Solution-focused support of people with intellectual disabilities. Schoorl: Uitgeverij Pirola.

Opvoedings-/ondersteuningsprogramma voor mensen met EMB / methode Vlaskamp

Vlaskamp, C. (1993). *Een kwestie van perspectief: methodieontwikkeling in de zorg voor ernstig meervoudig gehandicapten*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Vlaskamp, C., Poppes, P., & Zijlstra, R. (2005). Levensloop in perspectief; een ondersteuningsprogramma voor volwassenen met zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen. Assen: Van Gorcum.

Zijlstra, H. P. R. (2003). *Dansen met olifanten. Een onderzoek naar de implementatie van het Opvoedingsprogramma in de zorg voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen*. Groningen: Stichting Kinderstudies.

PALLI

Vrijmoeth, C., Barten, P., Assendelft, W. J., Christians, M. M., Festen, D. M., Tonino, M., & ... Groot, M. (2016). Physicians' identification of the need for palliative care in people with intellectual disabilities. *Research In Developmental Disabilities*, 5955-64. doi:10.1016/j.ridd.2016.07.008.

Vrijmoeth, C., Christians, M. M., Festen, D. M., Groot, M., van der Heide, A., van der Rijt, C. D., & ... Echteld, M. A. (2016). Physician-reported symptoms and interventions in people with intellectual disabilities approaching end of life. *Journal Of Palliative Medicine*, 19(11), 1142-1147. doi:10.1089/jpm.2015.0544.

Vrijmoeth, C., Christians, M. M., Festen, D. M., Groot, M., Tonino, M., & Echteld, M. A. (2016). Physicians' recognition of death in the foreseeable future in patients with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 60(3), 207-217. doi:10.1111/jir.12240.

POS

Van Loon, J., Van Hove, G., Schalock, R., & Claes, C. (2008). Persoonlijke Ondersteuningsuitkomsten Schaal. Schaal voor de beoordeling van de individuele kwaliteit van bestaan. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Van Loon, J., Claes, C., Van Hove, G., & Schalock, R. (2010). De Ontwikkeling van de Persoonsgerichte Ondersteuningsuitkomsten Schaal (POS). *Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan mensen met verstandelijke beperkingen*, 36(3), 180-196.

Reminiscentie

Van Puyenbroeck, J., & Maes, B. (2008). A review of critical, person-centred and clinical approaches to reminiscence work for people with intellectual disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 55(1), 43-60. doi: 10.1080/10349120701827979.

Rationeel-emotieve gedragstherapie

MacInnes, D. (2004). The theories underpinning rational emotive behaviour therapy: where's the supportive evidence? *International Journal of Nursing Studies*, 41(6), 685-695.

David, D., Szentagotai, A., Eva, K., & Macavei, B. (2005). A synopsis of rational-emotive behavior therapy (REBT); Fundamental and applied research. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 23(3), 175-221. doi: 10.1007/s10942-005-0011-0.

Realiteits-oriëntatie benadering (ROB)

Woods B, Aguirre E, Spector AE, Orrell M. Cognitive stimulation to improve cognitive functioning in people with dementia. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2012, Issue 2. Art. No.: CD005562. DOI: 10.1002/14651858.CD005562.pub2.

Shantalamassage

Hansen NV, Jørgensen T, Ørtenblad L. Massage and touch for dementia. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2006, Issue 4. Art. No.: CD004989. DOI: 10.1002/14651858.CD004989.pub2.

Snoezelen (Zintuigstimulatie)

Chung JCC, Lai CKY. Snoezelen for dementia. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2002, Issue 4. Art. No.: CD003152. DOI: 10.1002/14651858.CD003152.

Lotan, M., & Gold, C. (2009). Meta-analysis of the effectiveness of individual intervention in the controlled multisensory environment (Snoezelen®) for individuals with intellectual disability. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 34(3), 207-215. doi: 10.1080/13668250903080106

Sociale netwerkkaarten

Kruijswijk, W., Van der Veer, M., Brink, C., Calis, W., Van de Maat, J. W., & Redeker, I. (2014). Aan de slag met sociale netwerken. De 44 meest bekende methoden verzameld. Utrecht: Movisie.

Spel 'Weten, vergeten en begeleiden'

Bijl, R., & Rutjes, M. (2013). *Bundel Opleiden en Leren ouder wordende cliënt in de gehandicaptenzorg; Samenvatting en duiding van actuele informatie voor scholing en opleiding*. Hf. 7. Utrecht: Kennisplein Gehandicaptensector.

Uijl, A. (2012). *Dementiespel 'Weten, vergeten en begeleiden'*. Utrecht: Kennisplein Gehandicaptensector.

Triple C

Van de Weerd, D., & Van Wouwe, H. (2015). *Het gewone leven ervaren; Triple-C in theorie en praktijk*. Sliedrecht: ASVZ.

Van Wouwe, H. (2014). Triple C. In B. Twint & J. De Bruijn (Eds.), *Handboek verstandelijke beperkingen; 24 succesvolle methoden* (pp. 389-402). Amsterdam: Boom.

Van Wouwe, H., Simons, L., & Janssen, C. (2015). Implementatie van Triple-C: veranderingen in vaardigheden en probleemgedrag. Een longitudinale studie bij cliënten met ernstig probleemgedrag. *Nederlands tijdschrift voor de zorg aan mensen met verstandelijke beperkingen* 42(1), 31-43.

Onvrijwillige zorg

Hardeman, F., Van Vliet, M., Van der Leeuw, J., De Wit, F., & Lukkien, D. (2016). Ruim 80 alternatieven voor meer vrijheid in de zorg. Een praktisch hulp- en inspiratiemiddel bij het afbouwen van vrijheidsbeperking. Utrecht: Vilans.

VN verdrag rechten van de mens

Verenigde Naties. (2007). VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Geneve: Verenigde Naties.

Warme zorg

Barton, N. M., & Wright, P. (2003). Validation therapy for dementia. Cochrane Database of Systematic Reviews, Art. No.: CD001394. DOI: 10.1002/14651858.CD001394(3).

Finnema, E., Dröes, R. M., Ettema, T., Ooms, M., Adèr, H., Ribbe, M., & van Tilburg, W. (2005). The effect of integrated emotion-oriented care versus usual care on elderly persons with dementia in the nursing home and on nursing assistants: A randomized clinical trial. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 20(4), 330-343. doi: 10.1002/gps.1286

Schrijnemaekers, V. J. J., van Rossum, E., Candel, M., Frederiks, C. M. A., Derix, M. M. A., Sielhorst, H., & van den Brandt, P. A. (2003). Het effect van belevingsgerichte zorg op ouderen met cognitieve stoornissen en gedragsproblemen in verzorgingshuizen. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, 34(4), 151-161.

Schrijnemaekers, V. J. J. (2002). Effects of emotion-oriented care in homes for the elderly Maastricht: Proefschrift Universiteit Maastricht.

What-to-do-guides

Tuffrey-Wijne, I. (2014). Hoe breng je slecht nieuws aan mensen met een verstandelijke beperking? Een handleiding voor familie, begeleiders en andere professionals. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.